

Самит ЕУ - Западни Балкан

Декларација из Тиране, 6. децембар 2022. године

Ми, лидери Европске уније (ЕУ) и њезиних држава чланица, уз консултовање са лидерима Западног Балкана, и у присуству регионалних и међународних заинтересованих страна, данас смо одржали овај Самит, по први пута у региону Западног Балкана, и закључили смо следеће:

1. **Ескалација агресорског рата Русије против Украјине** угрожава европски и глобални мир и безбедност те истиче значај стратешког партнерства између ЕУ и региона Западни Балкан.
2. ЕУ поново потврђује своју потпуну и недвосмислену **опредељеност перспективи чланства Западног Балкана у Европској унији и позива на убрзање процеса придруживања**, на основу веродостојних реформи партнера, коректног и ригорозног условљавања и принципа сопствених заслуга, што нам је у узајамном интересу. Она поздравља напредак који су направили партнери са Западног Балкана на њиховим путовима ка ЕУ од Самита ЕУ - Западни Балкан у Брду у октобру 2021. године. ЕУ нарочито поздравља одржавање првих међувладиних конференција с Албанијом Сјеверном Македонијом.

3. ЕУ поздравља **одлучност** партнера са Западног Балкана да **подрже темељне европске вредности и принципе** у складу са **међународним правом**. ЕУ такође поздравља поново изречену **опредељеност** партнера са Западног Балкана за **преимућство демократије, темељна права и вредности и владавину права, укључујући поделу власти**. Она наглашава потребу за трајним напорима у борби против корупције и организованог криминала, повећаној подршци за добру управу, људска права, родну равноправност и права мањина. Кредибилитет те **опредељености** зависи о смисленом спровођењу неопходних реформи и о солидним резултатима на бази јасне и конзистентне јавне комуникације у интересу њихових народа. Оснажено цивилно друштво и независни и плуралистични медији са пуним поштовањем слободе изражавања, су кључне компоненте било којег демократског система и ми поздрављамо и подржавамо улогу коју они играју на Западном Балкану.
4. Заједнички наступ са ЕУ је јасан знак стратешке оријентације партнера, поготову сада када Русија ескалира свој агресорски рат против Украјине. Заједничка визија будућности подразумева обостране одговорности и дељене вредности. Како продубљујемо нашу сарадњу са партнерима, тако поново апелујемо на њих да остваре брз и трајан напредак ка пуном прилагођавању **Заједничкој спољној и безбедносној политици ЕУ (ЗСБП)** и да делују према њој, укључујући у погледу **рестриктивних мера ЕУ**. Похваљујемо оне партнере са Западног Балкана који већ показују своју стратешку **опредељеност** у том погледу својим **потпуним поравнавањем** са ЗСБП-ом ЕУ и потичемо оне партнере који још нису извршили то поравнање да га направе.
5. ЕУ је и даље **најближи партнер** региона, **његов главни инвеститор, трговински партнер и водећи донатор**. Партнери би требали да учине што видљивији изванредан волумен и распон те подршке и одразе ју у својим **јавним дебатама и комуникацији** да би грађани могли да цене конкретне предности партнерства са ЕУ.

6. Градећи на ревидираној методологији ЕУ је одлучна још унапредити **постепену интеграцију** региона већ током самог процеса проширења, и то на реверзибилан начин који се заснива на заслугама.
7. ЕУ подсећа на **значај континуисаних реформи**, и у корист грађана и као база за трајну подршку ЕУ понајпре у области **владавине права**, а нарочито оних реформи које су повезане са независности и функционисањем правосуђа те борбом против корупције и организованог криминала.
8. ЕУ наставља да потпуно подржава приврженост партнера са Западног Балкана инклузивној **регионалној сарадњи и јачању добросуседских односа** укључујући и са државама чланицама ЕУ. Спровођење билатералних споразума у доброј вери и са конкретним резултатима остаје значајно, укључујући Преспански споразум са Грчком и Споразум о добросуседским односима са Бугарском. Још су неопходни додатни одлучни напори за потицање **помирења** и регионалне стабилности, као и за проналажење и спровођење дефинитивних, инклузивних и обавезујућих решења за регионалне и **билатералне спорове и питања** партнера која имају корење у наслеђу прошлости, као и преостале случајеве несталих лица и питања ратних злочина, у складу са међународним правом и установљеним принципима, укључујући и са Споразумом о питањима сукцесије. ЕУ такође апелује на партнере да гарантишу права припадника мањина и једнак третман за њих.

9. Настављамо да у потпуности подржавамо напоре **Високог представника ЕУ и специјалног представника ЕУ за дијалог Београда и Приштине** и друга регионална питања Западног Балкана и од обе странке очекујемо конкретан напредак ка свеобухватном и легално обавезујућем споразуму о нормализацији њихових односа. То је од кључног значаја за стабилност и развој целог региона и да се осигура да странке могу да иду даље на својим европским путевима. Поново наглашавамо наше јако очекивање да ће сви прошли споразуми да се потпуно поштивају и спроведу без одлагања. Апелујемо на обе странке да се ангажују у конструктивном решавању њихових спорова и да се устегну од једностраног и/или провокативног деловања које би могло да доведе до напетости и насиља, као и до реторике која није погодна за дијалог. Подсећамо обе странке да деле одговорност на осигуравању мира и стабилности.
10. Поздрављамо успешан први састанак **европске политичке заједнице** који је одржан 6. октобра 2022. године у Прагу. Састанак је обезбедио платформу за политичку координацију и дао је прилику за дубоке размене мишљења о горућим питањима која се тичу целог континента. Изражавамо задовољство за следећи састанак који треба да се одржи у Молдавији у првој половини 2023. године.

Заједничко тражење решења за негативне утицаје руског агресорског рата против Украјине и изградња солидне економске основе за будућност

11. **Русија има искључиву одговорност за текућу енергетску и економску кризу.** ЕУ ће наставити да подржава партнере са Западног Балкана у борби против негативних утицаја на њихове економије и друштва.
12. **Нови Пакет ЕУ за енергетску подршку вредан 1 милијарду евра у бесповратним средствима који може да резултира у инвестицијама вреднима 2,5 милијарде евра, помоћи ће Западном Балкану у ублажавању утицаја енергетске кризе и убрзати ће енергетску транзицију.** Пакет се финансира кроз инструмент ИПА III и укључује директне, краткорочне и средњерочне мере за помоћ грађанима и предузећима на Западном Балкану. 500 милиона евра из пакета ће се у виду бесповратних средстава одвојити за директну помоћ рањивим породицама и малим и средњим предузећима. Других 500 милиона евра у виду бесповратних средстава ће бити намењено инвестицијама које подржавају енергетску транзицију и независност, финансирању побољшања гасних и електричних инфраструктура и спојних водова, укључујући за течни природни гас (ЛНГ), те нових пројеката за обновљиву енергију и мера енергетске ефикасности, надоградње система за пренос енергије, централизованог грејања и програма за побољшање енергетске ефикасности у старим стамбеним зградама.
13. **Подсећамо на нашу одлуку о отварању заједничке куповине гаса, ЛНГ-а и водоника** за Западни Балкан, апелирамо на брзу операционализацију те платформе и охрабрујемо партнере да искористе ту прилику. План **REPower EU** ће да помогне да се смањи зависност ЕУ и Западног Балкана о руском гасу. ЕУ путем Енергетске заједнице **отвара своје тржиште електричне енергије** према Западном Балкану, али то зависи од регулаторних реформи.

14. Континуисано спровођење **Економско-инвестиционог плана за Западни Балкан (ЕИП)** те **Зелене агенде и Дигиталне агенде за Западни Балкан** ће да помогне да се оснажи економија и отпорност региона, укључујући путем додатне подршке за повезивост, енергетску транзицију и диверзификацију снабдевања енергијом. У ЕИП-у се установљује амбициозни пакет инвестиција који за регион мобилише скоро 30 милијарди евра, а састоји се од 9 милијарди евра у бесповратним средствима из инструмента ИПА III и до 20 милијарди евра у инвестицијама захваљујући финансијској полузи новог Гаранцијског инструмента за Западни Балкан. У оквиру тог плана, у првој половини 2022. године је одобрено усвајање укупно 1,4 милијарде евра у виду бесповратних средстава за инвестиције у склопу Инвестиционог оквира за Западни Балкан, намењених финансирању 28 водећа пројекта инвестирања укупне вредности од 4,5 милијарде евра. Нови пакет од 400 милиона ЕУР бесповратних средстава у вредности од 1,2 милијарде ЕУР за финансирање 12 инвестиционих пројеката управо је одобрен, док усвојени пројекти улазе у фазу имплементације. Протекле године је настављен рад на свим пројектима инвестиција у повезивање који су били усвојени на основу Агенде повезивања и притом је довршено неколико пројеката, нарочито возни коридор исток-источни Медитеран, цестовни Коридор Вц и два прекогранична моста, Свилај и Градишка. У том контексту партнери са Западног Балкана такође морају да ојачају **владавину права** и одлучно спроведу **економске и социјалне реформе**, укључујући оне које су садржане у њиховим програмима економских реформи и у заједничким закључцима са економског и финансијског дијалога.
15. Осим тога, ЕУ је спремна подржати лидере Западног Балкана у испуњавању њихове обавезе да у **потпуности спроведу Зелену агенду** за регион, укључујући њихове климатске обавезе у оквиру Паришког споразума, што је кључни покретач транзиције на савремене, карбонски неутралне и ресурсно ефикасне привреде које су отпорне на климатске промене и има за циљ отварање потенцијала циркуларне економије, борбу против загађења, боље управљање смећем и убрзавање транзиције ка зеленој енергији у региону. ЕУ ће да настави да подржава регион у развоју политике одређивања цене угљеника у контексту механизма ЕУ за прекогранично прилагођавање угљеника (ЦБАМ), укључујући и кроз техничку и финансијску помоћ. Пројекат ЕУ 4 Грeen је значајан алат који помаже партнерима у њиховом спровођењу напора.

16. Партнери са Западног Балкана од почетка су укључени и у **Европски механизам за спремност и одговор на кризе у области безбедности хране да би се побољшала сигурност хране**. ЕУ ће да настави да **подржава агркултурни сектор** у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) III и Инструмента претприступне помоћи за рурални развој (ИПАРД) III. За програм ИПАРД III допринос ЕУ износи 560 милиона евра за надлазеће седмогодишње раздобље и већ је донесен ове године.

Интензивнији политички ангажман и ангажман у погледу политика

17. ЕУ и Западни Балкан су одлучни да **убрзају и продубе наш политички ангажман и ангажман у области политика**, укључујући међу осталим путем редовитог одржавања самита ЕУ-Западни Балкан, суделовање партнера са Западног Балкана у дешавањима ЕУ на високом нивоу те у редовним дијалозима о ЗСБП-у. Партнери са Западног Балкана већ су позвани да дају свој допринос за састанке Савета за спољне послове, а након њих партнери примају извештаје Европске службе за спољне послове. Тај појачани ангажман одражава приврженост ЕУ региону.
18. ЕУ ће даље да **продуби своју секторну сарадњу** са Западним Балканом у областима од заједничког интереса, као што су правосуђе и унутарњи послови, економија и јединствено тржиште ЕУ, енергетска, прометна и дигитална политика, цивилна заштита, здравство, социјална политика, образовање те истраживање и иновације, као и спољни послови, безбедност и одбрана, укључујући борбу против сајбер претњи и других хибридних претњи и борбу против тероризма.

19. ЕУ подсећа на заједничку обавезу да се појачају напори за поспешивање **интеграције Западног Балкана са унутарњим тржиштем ЕУ**. Заједничко регионално тржиште Западног Балкана (ЦРМ) би требало да послужи као полазна тачка за интеграцију. ЕУ похваљује недавне споразуме партнера о **слободном кретању и признавању личних карти** за све грађане региона, као и о **узајамном признавању универзитетских диплома и професионалних квалификација** унутар региона. Ти споразуми представљају кључне етапе у испуњавању обавезе партнера да успоставе заједничко регионално тржиште. ЕУ охрабрује партнере Западног Балкана да брзо ратификују те споразуме да би грађани што је пре могуће могли имати користи од њих. Неопходни су додатни одлучни напори свих лидера Западног Балкана да би тржиште Западног Балкана постало реалност, нарочито што се тиче усвајања неколико одлука о иницијативама повезаним с трговином које су већ договорене на техничком нивоу у контексту Централноевропског споразума о слободној трговини (ЦЕФТА). Таква инклузивна регионална сарадња заснивана на правилима и стандардима ЕУ би уједно стимулирала трговину унутар региона и привукла инвестиције.
20. ЕУ поздравља рад свих економија Западног Балкана ка **модернизацији њихових платних система** да би се приближиле стандардима ЕУ и испуњавању свих услова за интеграцију у Јединствену област за плаћање у еврима.
21. ЕУ такође поздравља опредељеност партнера да наставе рад на спровођењу Агенде за Западни Балкан за иновације, истраживања, образовање, културу, младе и спорт те већ постепено укључује партнере у програме ЕУ као што су **Ерасмус+**, **Европске снаге солидарности** и **Иницијатива Европски универзитети**, с циљем креирања додатних могућности за **младе људе**. Иницијатива Европски универзитети отвара могућност за универзитете на Западном Балкану да учествују у амбициозним транснационалним алијансама и развију дугорочну структурну и стратешку кооперацију. **Шема гаранција за младе** која је активисана на Западном Балкану ће да помогне да се смањи проблем одлива мозга с којим се регион суочава.

22. У погледу **дигитализације**, надовезујући се на успешну имплементацију споразума о регионалном плану „роаминг као код куће” из јула 2021. и даље о укидању трошкова роаминга у региону, поздрављамо [данашњу] заједничку декларацију ЕУ и телекомуникацијских оператера Западног Балкана која ће у 2023. години да омогући **прво смањење трошкова роаминга између ЕУ и Западног Балкана са намером да их се после потпуно уклони**. Такође је похвално да су се партнери придружили Декларацији о будућности интернета и да су у потпуности повезани са радом Тела европских регулатора за електроничке комуникације.
23. Такође поздрављамо напредак у проширењу и спровођењу **зелених коридора ЕУ и Западног Балкана** те позивамо на њихову примену на свим релевантним границама уз пуно поштивање правне тековине ЕУ и процедура. Надаље, поздрављамо успоставу иницијативе за плаве коридоре која ће да побољша трговинске везе међу јадранским лукама. Те иницијативе доприносе бољем управљању границама и краћем времену чекања за путнике и терет те стога подржавају економску активност. Оне су добар јавни доказ онога што сарадња између Западног Балкана и ЕУ и њезиних држава чланица може да донесе.

Јачање безбедности и изградња отпорности против иноземне интерференције

24. ЕУ и Западни Балкан деле **бројне безбедносне изазове** који захтевају координирану акцију што је у контексту руског рата против Украјине постало још значајније. ЕУ и Западни Балкан одлучни су да даље **јачају сарадњу о темељним безбедносним и одбрамбеним питањима, укључујући на оперативном нивоу**. У том погледу поздрављамо то што су партнери доказали своју приврженост за **Заједничку безбедносну и одбрамбену политику (ЗБОП)** својим доприносом мисијама и операцијама ЕУ за управљање кризама. ЕУ ће да настави сарађивати с регионом на даљем развоју одбрамбених способности и капацитета, укључујући путем **Европског инструмента мировне помоћи**. ЕУ поздравља континуисану приврженост партнера развоју ефикасних инструмената за **сарадњу унутар Западног Балкана у области безбедности и одбране**. ЕУ ће да додатно појача свој ангажман у региону у областима као што су **космос и војна мобилност**.

25. ЕУ и Западни Балкан су одлучни у борби против иноземне **манипулације са информацијама и интерференције**, укључујући дезинформације и друге хибридне претње које су усмерене на друштва Западног Балкана и које покушавају угрозити стабилност региона, његове демократске процесе и перспективу у ЕУ. Додатно ћемо да оснажимо нашу сарадњу да бисмо **изградили отпорност** и стимулисањем професионализма у медијима и медијске писмености те повећањем утицаја наше **стратешке комуникације** о односима ЕУ и Западног Балкана, а нарочито о процесу проширења.
26. Како сајбер претње не познају границе, **ми ћемо да сарађујемо на унапређивању наше заједничке сајбер безбедности**. Рецентни сајбер напади великих размера указују да је неопходно појачати ангажман, надовезујући се на постојеће програме, као и на сарадњу са Агенцијом ЕУ за сајбер безбедност (ЕНИСА) и Европским центром за компетенције у сајбер безбедности, у комбинацији са билатералним иницијативама држава чланица ЕУ и других партнера. У склопу пројекта брзог одговора у области сајбер безбедности, акција ЕУ фокусирана је на то да се код партнера који су били погођени рецентним нападима повећа сајбер отпорност и спремност на сајбер инциденте, а испорука дугорочније сајбер помоћи ЕУ за цели регион треба да започне у 2023. години. ЕУ је одлучан да појача своју подршку отпорности против сајбер напада на Западном Балкану и да интензивише сарадњу у региону и са међународним партнерима.

Ирегуларне миграције, борба против тероризма и организованог криминала

27. На западно-балканском миграторном путу дошло је до значајног повећања промета од почетка 2022. године. **Управљање миграцијама је заједнички изазов** са којим ће ЕУ и Западни Балкан заједно да се суоче у блиском партнерству. У ту је сврху ЕУ знатно повећала своју финансијску подршку региону са више од 170 милиона евра билатералне и регионалне помоћи која је већ пружена у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) III.

28. Уз похвале нашим партнерима због њихових досадашњих напора и конструктивне **сарадње**, ипак су неопходни трајни и проширени напори да би се решио проблем незаконитих миграција на западно-балканском путу, укључујући сузбијање кријумичарења мигрантима и трговине људима. ЕУ је и даље опредељена за пружање политичке и финансијске подршке региону. У том погледу у напредујућим годинама она намерава да знатно повећа финансијска средства за Западни Балкан у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) III. У светлу повећаног миграционог притиска у региону, снажна финансијска подршка ЕУ ће путем наменских програма омогућити партнерима да унапреде системе азила и прихвата, појачају заштиту граница, борбу против кријумичарских мрежа и група организованог криминала те да појачају враћања са Западног Балкана у земље порекла. Са тим циљем ЕУ је донела нови програм о јачању управљања границама у износу од 40 милиона евра и спрема други програм у износу од 30 милиона евра о повећању капацитета за борбу против кријумичарења миграната и трговине људима, уз нагласак који је стављен на истраге и кривично гоњење.
29. Брзо поравнавање партнера са **визном политиком ЕУ** је од хитног и кључног значаја за управљање миграцијама и уопште добро функционисање и одрживост режима путовања без виза између Западног Балкана и ЕУ. Партнери морају да наставе унапређивати своје системе враћања, укључујући склапање споразума о поновном прихвату са кључним земљама порекла и јачање сарадње са релевантним авионским компанијама. Узајамна сарадња у области враћања ће се да се продуби чиме се максимизира употреба постојећих оквира и расположивих канала. У том је погледу ЕУ спремна подржати Западни Балкан да би се повећала добровољна и недобровољна враћања, укључујући директно из региона у земље порекла. Требало би да се интензивира и сарадња са Фронтехом, укључујући путем брзог склапања и спровођења ажурованих споразума о статусу, као и са Европском агенцијом за азил и са Еурополом.

30. Апелишемо да се даље **појача сарадња у борби против тероризма и сузбијању насилног екстремизма** укључујући спречавање радикализације и финансирања тероризма, у складу са заједничким акционим планом о борби против тероризма за Западни Балкан. Поново истичемо значај одлучне акције у решавању тешког и организованог криминала, **нарочито прања новаца, корупције на високом нивоу, узгајања и кријумчарења дрога.**
31. ЕУ је скроз привржена настављању рада на **спречавању незаконите трговине и трговања малокалибарским и лаким наоружањем** и муницијом, похваљује томе намењени план Западног Балкана те ће и даље да подржава Западни Балкан у тој области. Тај план је међународно признати пример добре праксе регионалне сарадње да се ојача контрола малокалибарског наоружања.
32. ЕУ охрабрује партнере са Западног Балкана да успоставе и одржавају кооперативне односе са **Канцеларијом европског јавног тужиоца (ЕППО)** у области узајамне правне асистенције у кривичним предметима. Поздрављамо радне аранжмане који су већ установљени између ЕППО и неких партнера са Западног Балкана и охрабрујемо друге партнере на сличну сарадњу што је пре могуће.
- ***
33. Поздрављамо чињеницу да се наши партнери са Западног Балкана усаглашавају са горе поменутим тачкама.
-

(H1)